

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ   สภาวะสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยสมองเสื่อมในคลินิก
ความจำ โรงพยาบาลประสาทเชียงใหม่

ผู้เขียน   นางสาวชนมว์รินทร์ ใจเอื้อ

ปริญญา   สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ   รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรารวรรณ ศรีศิลป์นันท์

บทคัดย่อ

ภาวะสมองเสื่อมเป็นปัญหาสุขภาพสำคัญในกลุ่มผู้สูงอายุ ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันและการดูแลสุขอนามัยต่างๆ รวมถึงการดูแลอนามัยช่องปาก การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาวะช่องปากและการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยสมองเสื่อม ที่รับบริการในคลินิกความจำของโรงพยาบาลประสาทเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาแบบตัดขวาง ศึกษาในประชากร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ป่วยสมองเสื่อมและกลุ่มผู้ดูแลจำนวนกลุ่มละ 40 คน ผู้วิจัยทำการตรวจในช่องปากกลุ่มผู้ป่วยเพื่อประเมินสภาวะโรคฟันผุ สภาวะโรคปริทันต์ การใส่ฟันปลอม รอยโรคในช่องปาก ศึกษาข้อมูลทั่วไปผู้ดูแลและการดูแลสุขภาพช่องปากผู้ป่วย ใช้แบบสอบถามสำหรับผู้ดูแลผู้ป่วยเป็นลักษณะคำถามปลายปิด ศึกษาข้อมูลทั่วไปและประวัติทางการแพทย์ของผู้ป่วยจากเวชระเบียน วิเคราะห์ผลโดยค่าสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มผู้ป่วยสมองเสื่อมเป็นเพศหญิงร้อยละ 57.5 เพศชายร้อยละ 42.5 อายุตั้งแต่ 61-88 ปี อายุเฉลี่ย 75.1 ± 7.1 ปี ส่วนใหญ่เป็นสมองเสื่อมชนิดอัลไซเมอร์ (ร้อยละ 45) ช่วงระยะเวลาการดำเนินโรค 1-2 ปี (ร้อยละ 47.5) มีความสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้เองแต่ต้องมีผู้ดูแลควบคุม (ร้อยละ 72.5) มีโรคประจำตัว (ร้อยละ 75) มีภาวะสมองเสื่อมระดับปานกลาง (ร้อยละ 75.5) สามารถทำความสะอาดช่องปากได้เองทั้งหมด (ร้อยละ 50) ผู้ป่วยสมองเสื่อมส่วนใหญ่ยังคงมีฟันธรรมชาติเหลืออยู่ร้อยละ 82.5 โดยเป็นฟันสุร้อยละ 54.3 เป็นเศษรากฟัน ร้อยละ 42.8 เป็นฟันที่โยกมากต้องถอนร้อยละ 40 ค่าเฉลี่ยจำนวนฟันในช่องปาก 18.9 ± 8.7 ซี่/คน

ค่าเฉลี่ยจำนวนฟันผุตอนอุด 15.3 ± 8.9 ซึ่ง/คน เมื่อประเมินสภาวะปริทันต์โดยใช้ดัชนี CPI พบผู้ป่วยเพียงร้อยละ 6.7 ที่มีสภาวะปริทันต์ปกติ พบสภาวะปริทันต์ผิดปกติมากกว่าร้อยละ 90 เป็นความชุกการมีหินน้ำลายถึงหนึ่งในสาม (36.7%) ความชุกการมีร่องปริทันต์ลึก 4-5 มิลลิเมตร (ร้อยละ 30.0) ความชุกการมีหินน้ำลายพบได้มากในผู้ที่มีสมอเล็กน้อย และปานกลาง ส่วนใหญ่มีการสูญเสียฟันอย่างน้อย 1 ซี่ (ร้อยละ 94.3) เป็นการสูญเสียฟันทั้งปากร้อยละ 12.5 พบผู้ป่วยที่ยังใส่ฟันปลอมอยู่ร้อยละ 42.1 และผู้ที่เคยมีฟันปลอมแต่ปัจจุบันเลิกใส่แล้วร้อยละ 15.8 ฟันปลอมส่วนใหญ่เป็นชนิดถอดได้ ผู้ป่วยมักจะใส่ฟันปลอมตลอดเวลาและสามารถทำความสะอาดฟันปลอมได้เอง

กลุ่มผู้ดูแลผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 70) อายุตั้งแต่ 28-76 ปี อายุเฉลี่ย 53.5 ± 11.6 ปี เป็นบุตร/ธิดา(ร้อยละ 65.5) อาศัยอยู่ที่บ้านเดียวกันกับผู้ป่วย (ร้อยละ 67.5) มีประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วยสมอเล็กน้อย 1-3 ปี (ร้อยละ 62.5) ผู้ดูแลเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 95) เคยได้รับการแนะนำเกี่ยวกับการดูแลภาวะสมอเล็กน้อย มีเพียงร้อยละ 47.5 เคยได้รับการแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก ผู้ดูแลมากกว่าร้อยละ 85 ทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในการดูแลสุขภาพช่องปากผู้ป่วย วิธีการดูแลที่เห็นว่าเหมาะสม คือ การเตือนผู้ป่วยเกี่ยวกับการแปรงฟันและการใช้ผลิตภัณฑ์ดูแลสุขภาพช่องปาก เช่น น้ำยาบ้วนปาก ผู้ดูแลส่วนใหญ่มีความเต็มใจ (ร้อยละ 77.5) ไม่รู้สึกว่าเป็นภาระ (ร้อยละ 40) และให้ความสำคัญของการดูแลช่องปากผู้ป่วยในระดับมาก (ร้อยละ 60) ผู้ป่วยร้อยละ 70 สามารถดูแลช่องปากได้ด้วยตนเองในระยะแรก ต่อมาในปัจจุบันพบว่าผู้ป่วยที่สามารถทำได้เองลดลงเหลือร้อยละ 50 โดยพบกลุ่มผู้ป่วยที่ต้องช่วยเหลือและกลุ่มที่ดูแลช่องปากเองไม่ได้เลยเพิ่มขึ้น ปัญหาช่องปากที่ผู้ดูแลสังเกตเห็นส่วนใหญ่ คือ กลิ่นปาก ปากแห้ง ผู้ดูแลเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 47.5) พบปัญหาในการดูแลสุขภาพช่องปาก เช่น ผู้ป่วยลืมหรือต้องช่วยเตือนให้ทำความสะอาดช่องปาก ผู้ป่วยปฏิเสธ/ไม่ให้ความร่วมมือในการทำความสะอาด และผู้ดูแลร้อยละ 22.5 พบปัญหาในการนำผู้ป่วยรับบริการทันตกรรม เช่น การเดินทาง ข้อยกจำกัดทางร่างกาย ผู้ป่วย ค่าใช้จ่ายในการรักษา เป็นต้น

Independent Study Title	Oral Health Status of Patients with Dementia in Memory Clinic, Chiang Mai Neurological Hospital
Author	Miss Chonwarin Jai-ua
Degree	Master of Public Health
Independent Study Advisor	Assoc. Prof. Dr. Patcharawan Srisilapanan

ABSTRACT

Dementia is an important health problem among the elderly. Dementia might affect the daily lives of health care including an individual's ability to implement oral health care. This descriptive cross-sectional study aimed to investigate the oral health status of patients with Dementia and oral health care behavior of caregivers in a Memory Clinic, Chiang Mai Neurological Hospital.

The study involved two groups, 40 persons aged 60 or over with dementia and 40 caregivers in a memory clinic. Dental examination was conducted in dementia patients using DMFT, CPI, assessment of denture status and the presence of mucous membrane oral lesions.

The caregivers were interviewed using a structured-questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics. 57.5% of dementia patients were female and 42.5% were male. The aged range was 61-88 years, with the average age 75.1 ± 7.1 years. Most of the patients were Alzheimer type (45%), having 1-2 years experienced of dementia (47.5%), independent with assist level for daily living activities (72.5%), had some type of medically condition (75%). The participants were diagnosed as moderate dementia (75.5%) and be able to perform oral self-care (50%). The natural remaining teeth were present in 82.5% of the dementia patients. 54.3% had decayed teeth. 42.8% had retained roots and 40% had severe degree of tooth mobility. The mean teeth present were 18.9 ± 8.7 . The mean DMFT was 15.3 ± 8.9 . The CPITN index showed that 6.7% of the

patients had normal conditions and 90% had periodontal problems. One-thirds (36.7%) of the group had dental calculus. The prevalence of 4-5 mm periodontal pocket condition was 30.0%. Calculus condition found most common in a mild to moderate degree of dementia patient. Most patients (94.3%) had experienced at least one tooth loss and 12.5% were edentulousness. Among those patients, 42.1% wore dentures while 15.8% used to wear dentures but were no longer wear them. Most of the dentures wore were removable type. Patients wore dentures all the times and could be able to clean the dentures by themselves.

Most of dementia's caregivers were female (70%), aged ranged from 28 to 76 years, with the average age 53.5 ± 11.6 years. Most of them were son or daughter (65.5%), living together with the patients, had 1-3 years experiences of dementia care (62.5%). Nearly all of caregivers (95%) had received recommendation on dementia care but only 47.5% on oral health care. More than 85 % acknowledged the importance and necessity of oral health care. The most appropriate oral care was to warn patients to brush their teeth and use oral care products such as mouthwash. Caregivers were willing (77.5%) and not feel the burden of providing oral hygiene care (40%). 60% of caregivers stated that oral health care was important for the patients. In the initial phase, 70.0 % of the dementia patients were able to perform oral self-care but reduced to 50 % when the condition progress. Dementia patients who were unable to perform oral self-care and required assistance were increased as the condition progress. Common oral problems observed by caregivers were mouth odor and dry mouth. Oral health care problem most frequently found (47.5%) were patients need the oral care warning, declined or not cooperate in mouth cleaning. The barriers of access to care included the transportation, the physical disability, the costs of dental care, the lack of time and the cooperation of patients.